

Aktuellt från Fårhälsovården

Q-feber – en nygammal sjukdom med många frågetecken

*Q-feber är namnet på en sjukdom som orsakas av bakterien *Coxiella burnetii*. Den är en så kallad zoonos, vilket betyder att den kan spridas naturligt mellan människor och djur. Sjukdomen är aktuell på grund av ett stort utbrott i södra Holland som pågick sedan 2007, där över 3 500 människor insjuknat. Man menar att källan till utbrottet är stora mjölkget- och fårbesättningar som haft abortproblem på grund av *Coxiella burnetii*. Människor som varit i kontakt med besättningarna och/eller bor nära besättningarna har smittats i högre grad än andra och man återfinner samma bakterievariant hos sjuka människor som hos djuren.*

Problemen i Holland har tilltagit för varje år sedan 2007. Första året blev cirka 200 människor sjuka men under 2009 var det 2 300 människor som drabbades. Efter att ha provat en rad olika åtgärder för att få bukt med utbrottet tog man i december i följd det drastiska beslutet att slakta alla dräktiga djur i smittade besättningar, samt införa ett avelsförbud som i första hand gäller säsongen 2010. Dessa åtgärder har av naturliga skäl väckt mycket känslor och diskussion i Holland då de slår mycket hårt mot drabbade lantbrukare.

Förekomst i Sverige

I Sverige är Q-feber en anmälningspliktig sjukdom hos både djur och människa och det har varit känt sedan början av 90-talet att *Coxiella burnetii* finns bland djur i landet. Då gjordes en stickprovsundersökning bland svenska får och nötkreatur som visade på en lågradig förekomst av antikroppar mot bakterien (0,3 % av 1 001 provtagna får). Ungefär samtidigt gjordes undersökningar på människor som visade på att fårägare och veterinärer hade

antikroppar i högre grad än grupper av personer utan kontakt med får. Trots detta har det inte rapporterats några fall av sjukdomen på djur före 2010 och hos människa fanns endast ett inhemskt fall rapporterat till Smittskyddsinstitutet mellan 2004 - 2009. Det är sannolikt att sjukdomen är underrapporterad hos både djur och människor. I dagsläget vet vi alltså väldigt lite om hur vanligt det är att Q-feber förorsakar problem i svenska fårbesättningar. Därför kommer Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) att genomföra en kartläggning av läget bland får, och även get, under 2010 (läs mer om det längre ned).

Symptom hos djur och människa

Hos får kan Q-feber ge fruktsamhetsstörningar, i första hand i form av aborter och dödfödselar/svagfödda avkomor, men infektionen kan också förlöpa helt utan symtom. Faktum är att det sistnämnda tycks vara det vanligaste förhållandet, men trots detta är Q-feber en viktig infektion att känna till på grund av att människor kan bli sjuka. Precis som hos djur varierar sjukdomsbilden hos människa. Helt symptomfria infektioner förekommer, men också en influensaliknande bild med feber, huvud- och muskelvärk. Man kan också få lunginflammation med hosta, bröstsmärtor och andningsbesvär. Sjukdomen varar som regel i 1–3 veckor. I sällsynta fall kan lever och hjärta påverkas. Då har man ofta mer långvarig sjukdom med feber. Infektionen behandlas med antibiotika. I studier i andra länder har man sett att personer med nedsatt immunförsvar, med hjärtklaffs-sjukdom och gravida är särskilt känsliga för Q-feber och riskerar att drabbas av allvarlig sjukdom i högre grad.

Smittspridning

De djurslag som har störst betydelse för smittspridning till människa är tama

Det främsta spridningstillfället för Q-feber är i samband med förlossning eftersom bakterien förekommer i rikliga mängder i fostervatten och i efterbörd. Detta innebär en smittrisk för lantbrukare, veterinärer och andra personer som kommer i kontakt med djuren. Foto: Karin Granström

idisslare, och då i första hand får och get. Men många djurslag, inklusive hund, katt, gnagare och fåglar kan infekteras och sprida smitta vidare till andra djur eller till människa. Fästingar och löss kan också fungera som smittbärare men dessa har antagligen större betydelse för spridningen bland djur, i synnerhet vilda djur, än för smitta till människa.

Infekterade idisslare utsöndrar bakterien till omgivningen via livmoderflytningar, avföring, urin och mjölk. Det främsta spridningstillfället är i samband med förlossning eftersom bakterien förekommer i rikliga mängder i fostervatten och i efterbörd. Detta innebär en smittrisk för lantbrukare, veterinärer och andra personer som kommer i kontakt med djuren.

Bakterien utsöndras som nämnts via mjölk vilket innebär att opastöriserade mejeriprodukter kan utgöra en smittrisk för människa. Vanligast är dock att smittöverföring till människa sker via luften (damm och aerosoler) genom att smittsamt material torkat in i ströbäddar och annat material och därefter

Aktuellt från Fårhälsovården

KOMPETENSBEVIS

Säkrare transporter av får och getter

För att höja säkerheten och välbefinnandet vid transport av får och getter finns en förordning som i många fall kräver ett giltigt kompetensbevis för transport av får och getter. Bestämmelserna gäller inom hela EU, se www.jordbruksverket.se

Kursen ges som distanskurs med kontinuerlig start

Kursledare: Birgitta Arnesdotter miljö- och hälsoskyddsinspektör och Heidi Andersson leg veterinär.

Pris: 1 400 kr exkl moms.

För information kontakta Ulla Laurin, Studiefrämjandet tel: 018-19 46 08, mob: 0739-44 05 16 eller e-post: ulla.laurin@studieframjandet.se

Du kan även anmäla dig via vår hemsida www.studieframjandet.se/upsala.

Välkommen med anmälan!

Siltbergs Smide

Tel: 0498 - 48 01 44
www.siltbergs.se

Tillverkat på Gotland -
svensk kvalitet!

Vi har nu även webbshop på
www.siltbergs.se
eller kontakta
någon av våra återförsäljare

NYHET!

Tak för rundbalsgrind special

Rundbalsgrind special

rörs upp som damm. Människor är känsliga för luftburen smitta och infektionsdosen är mycket låg. Smitta kan också ske via direktkontakt med infekterade djur och förorenade djurprodukter som ull, hö och gödsel. Smitta mellan människor är ytterst sällsynt.

Åtgärder i smittade besättningar

Coxiella burnetii är en mycket motståndskraftig bakterie och kan klara sig länge i det fria. Hur länge är inte fullständigt känt, men sannolikt månadsvis, upp till år. Detta har gjort att man i länder där Q-feber är ett stort problem bland djur i första hand satsar på att vaccinera djuren eller behandla dem med antibiotika, snarare än att försöka sanera bort smittan från besättningen. Det vaccin som finns för djur är inte tillgängligt i Sverige och används endast på licens i andra länder i Europa (t ex i Holland). Effekten av antibiotika är tveksam och någon sådan behandling är inte att rekommendera under svenska förhållanden.

Det som kan vara lämpligt att göra i en smittad besättning är därför att i möjligaste mån reducera smittrycket genom hygienåtgärder genom att ta hand om smittsamt material (efterbörder) och genom att göra rent och desinficera utrymmen där djur lammat/killat/kalvat. Man ska hindra hundar och katter från att äta på efterbörder eftersom de kan sprida smitta till människa om de själva infekteras. Om det är aktuellt att sprida gödsel från smittade djur är rådet att undvika att göra detta när det blåser och/eller att mylla ner gödseln.

Som nämnts ovan är Q-feber hos djur anmälningspliktigt, vilket innebär att SVA meddelar Jordbruksverket och länsstyrelsen ifall man påvisar bakterien. Utöver det medför anmälan i dagsläget inga åtgärder från myndigheternas sida.

Arbetskydd och Q-feber

Som nämnts ovan talar erfarenheterna från andra länder för att risken att smittas av Q-feber är störst i samband med att djur förlöses. Om det finns misstanke

om att Q-feber finns i en besättning är det därför olämpligt att personer i riskgrupper – d.v.s. personer med nedsatt immunförsvar, med hjärtklaffssjukdom eller gravida – assisterar vid förlösningar. Dessa personer bör också undvika sådana arbetsuppgifter som ökar risken för att andas in damm där bakterien skulle kunna finnas. Man kan minska risken för att andas in damm t ex genom att binda det och ha god ventilation. Om man ändå är tvungen att arbeta med dammande arbetsuppgifter kan man använda andningsskydd med minst P2-filter (motsvarande operationsmunskydd).

Abortproblem i en djurbesättning kan bero på Q-feber men också på andra smittämnen som kan ge sjukdom på människa. Ett generellt råd är därför att personer som är gravida eller har nedsatt immunförsvar inte ska arbeta i besättningar med abortproblem.

SVA planerar undersökning om Q-feber i svenska fårbesättningar

Under 2010 kommer SVA att göra en antikroppsscreening baserat på prover från besättningar anslutna till Maedi-Vi-snaprogrammet. SVA gör undersökningen som ett led i sitt uppdrag att övervaka sjukdomsläget i landet. Om antikroppar påvisas kommer djurägaren att få information om detta och ett erbjudande om att delta i en uppföljande undersökning under lamningssäsongen 2011.

*Ann Lindberg, Zoonoscenter, Enhet för sjukdomskontroll och smittskydd, SVA,
ann.lindberg@sva.se*

Läs mer om Q-feber på SVAs hemsida:

<http://www.sva.se/navigera/Djurhalsa/Zoonoser/Q-feber/>

Smittskyddsinstitutets hemsida:
www.smittskyddsinstitutet.se/sjukdomar/q-feber